

Hyllningsepos till livet

Det finns två utgångspunkter i *Som har inget redan hänt*. Den ena är författaren **Niklas Rådströms** födelse i april 1953, början på livet. Den andra med start i början av augusti 2017, inledningen på döden.

När Niklas Rådström drabbas av en svår giktattack i ena foten på sommarstället på Öland visar det sig istället vara ett cancersymptom. Han har akut myeloisk leukemi. Blodcancer. Ambulansflyg till Karolinska och tre dagar senare får han sin första cellgiftsbehandling. Överlevnadsprognosen efter fem år beräknas till 50 procent.

Rådström har som Susan Sontag beskriver i sin klassiska sjukdomsskildring, *Illness as Metaphor*, i ett slag tagit klivet från de friskas till de sjukas land. Vi har alla två medborgarskap, ett bland de friska och ett bland de sjuka. De flesta av oss får under livet användning för bägge passen, men bara ett är giltigt åt gången. "*Mitt medborgarskap bland de friska togs slutgiltigt ifrån mig*", skriver Rådström och använder sedan den metaforen genomgående i boken han börjar skriva tämligen omgående i sjuksängen. Den bok han tänker sig ska bli den sista. Här ska han sammanfatta livet.

Som har inget redan hänt berättar både om en nästan tre år lång leukemibehandling och om Rådströms tidiga uppväxt som ensam barn i en sönderfallande familj. Fadern författaren **Pär Rådström**, lämnar familjen redan när sonen är sex månader gammal med ett brev där han tillkännager att han begivit sig till Paris. Väl hemkommen därifrån vistas han enbart sporadiskt i hemmet och försvinner för gott efter en misslyckad Amerikaresa ett par år senare. Modern **Ann-Marie Rådström**, journalist på *Folket i Bild* och senare verksam på Dramaten och som teaterchef för Parkteatern blir därmed ensamförsörjare för sonen. Modern är en framgångsrik yrkeskvinna som reser mycket i arbetet. Hon intervjuar **Otto Frank** i Basel och **Eva Brauns syster** i München och Rådström

konstaterar lakoniskt; *"det innebär att hon varit ett enda handslag från både Anne Frank och Adolf Hitler"*.

Ett oräkneligt antal barnflickor flimrar förbi, utan namn och ansikten tills Niklas bara fyra år gammal deklarerar att han inte behöver någon ny "passtant". Därefter tillbringar han dagarna hemma hos en kamrat och dennes mor. När Pär Rådström dör är Niklas tio år och har träffat sin far sammanlagt ett tiotal gånger efter föräldrarnas skilsmässa. Han beskriver sitt minne av begravningsakten i Heliga korsets kapell på Skogskyrkogården mycket gripande. Modern och sonen bokstavligen smiter in, sätter sig längst bak, går inte fram till kistan, lämnar kapellet först av alla och skyndar till tunnelbanan. Fadern suddas ut. Hans tavlor finns på väggarna, hans böcker i bokhyllan, men inga foton finns framme. *"när hans namn senare någon gång nämndes kunde mamma inte låta bli att tillfoga något om hans oberäknelighet och ansvarslöshet som en ständigt vidhängande fotnot"*.

Den tioåriga Niklas har bara några få minnessaker kvar efter sin far men dem vårdar han i sin ensamhet som relikier. Det tomrum som skapades mellan mor och son efter faderns död fylldes aldrig och gjorde att sorgen och saknaden aldrig fick några namn. Modern hade med Rådströms ord heller ingen riktig talang för närhet och hade oftare starkare relationer med dem som hon hade på lite avstånd än dem hon stod närmast. Periodvis "klappade hon igenom" och sonen vistades i flera längre perioder hos släktingar när modern var inlagd på sjukhus efter att ha drabbats dels av gulsot och senare av livmoderhalscancer.

Rådström sammanfattar sin uppväxtfamiljs grundstruktur som "ett litet solsystem med tre himlakroppar som rörde sig i allt vidare banor från varandra. Tre planeter cirklande kring en döende stjärna som bar på löftet om ett familjelivs möjligheter".

Efter ett års cancerbehandling återvänder Niklas Rådström till

Öland och då besannas lagen om alltings djävlighet. Äldste sonen är på besök och det elvaåriga barnbarnet klagat över magont. En röntgen visar att pojken har en cancertumör på ena njuren. Nytt ambulansflyg till Karolinska. På parkeringen utanför sjukhuset där man fått barnbarnets cancerbesked grumlas Rådströms syn på ena ögat. In på sjukhuset igen och en timme senare genomgår han en laseroperation för att förhindra att en glaskroppsavlossning drar med sig en del av näthinnan och gör honom blind. Medan barnbarnet återhämtar sig efter en lyckad cellgiftsbehandling och operation får en god vän lungcancer med metastaser i hela kroppen och går bort inom loppet av en månad.

Under hösten 2018 erbjuds Niklas Rådström inval i Svenska Akademien (som han senare avböjer) och för i samband med detta samtal med **Sara Danius** som berättar att hon återfått sin cancer och ska påbörja en ny behandling. Ett år senare är hon död.

Rådströms blodvärden försämras stadigt under hösten och vintern och risken för återfall ökar. En planering för stamcellstransplantation påbörjas.

Tonsättaren **Sven David Sandström** som Rådström samarbetat med i flera år om en opera baserad på en av Rådströms böcker närmar sig under våren 2019 ett färdigställande. Då får han beskedet att Sandström har småcellig lungcancer i sista stadiet och också han dör en vecka efter att han satt den sista tonen i den gemensamma operan.

När Rådströms transplantation så genomförts under sommaren 2019 och han till slut får lämna sjukhuset för vidare efterbehandling har det gått närmare två och ett halvt år sedan det första sjukdomsbeskedet.

Boken förmedlar en gripande och naken bild av livet när allt plötsligt ställs på sin spets. En berättelse, helt utan sentimentalitet, som utspelar sig i dödens närhet och samtidigt tydligt visar vad som till syvende och sist är

viktigt i tillvaron. Genom flashbacks från den tidiga uppväxten reflekterar författaren parallellt med sin behandling över vad som har kommit att forma honom och han tar hjälp på vägen av **Tomas Tranströmers** ord;

"Mitt i livet händer det att döden kommer och tar mått på människan. Det besöket glöms och livet fortsätter. Men kostymen sys i det tysta".

Han konstaterar i sina slutrader att två saker förenar oss människor, det ena är vår dödlighet och det andra är det faktum att vi faktiskt lever.

Jag läser *Som har inget redan hänt* som ett hyllningsepos till livet skriven på en så vacker prosa att det gör ont, som nästan bara Niklas Rådström är mäktig.

Heléne Nellvik

Som har inget redan hänt

Niklas Rådström

Albert Bonniers Förlag



Som

har

Niklas Rådström

inget

redan

hänt

ALBERT
BONNIERS
FÖRLAG